

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**УКРАЇНСЬКИЙ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
ІМЕНІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА**

ФІЛОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

**Збірник наукових праць
студентства й наукової молоді**

Харків – 2020

УДК: 881 + 883 + 882 + 882 + 808
Ф 56

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 6 від 20. 10. 2020 року

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голобородько Костянтин Юрійович – доктор філологічних наук, професор, декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Маленко Олена Олегівна – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри українознавства та лінгводидактики;

Мельников Ростислав Володимирович – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова;

Щербакова Наталія Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови;

Лебеденко Юлія Миколаївна – кандидат філологічних наук, доцент, координатор з наукової роботи українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка;

Сергієнко Катерина – голова студентського наукового товариства українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка.

Автори публікацій несуть відповідальність за достовірність фактичних даних, чіткість викладу тексту, цитування, а також мовно-стилістичний рівень написання матеріалів.

Філологія XXI століття : Збірник наукових праць студентства й наукової молоді [редкол.: К. Ю. Голобородько (голов. ред) та ін.]. – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2020. – 72 с.

СУЧАСНА ПАРАДИГМА УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА
УДК 811.161.2'37

Аленіна Тетяна Олександрівна
Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди
Наук. кер.: к. філол. н., доц. Т. Ф. Осінова

**ПИСЕМНЕ МОВЛЕННЯ І ГРАФІЧНА КОМУНІКАЦІЯ:
ПРАГМАТИЧНІ ЛІНІЇ ПЕРЕТИНУ**

Проблема вивчення специфіки функціонування одиниць графеміки належить до таких, що потребують міждисциплінарного підходу. Положення про мотивованість мовних знаків системою екстра- та інтралінгвальних чинників, поступ, розвиток та можливість трансформації одиниць мовної системи, взаємозв'язок між усною й писемною формами мовлення, зокрема змістом і формою його вираження, належать до методологічних постулатів мовознавства, що не є новими, однак потребують розвитку з урахуванням нових дослідницьких парадигм [3: 4].

Вербальна комунікація, як відомо, використовує природні знаки звукової людської мови, тобто систему фонетичних знаків, з метою кодування й декодування повідомлення, що психологами інтерпретується як процеси «говоріння» та «слухання» [1]. *Невербальна*, відповідно, послуговується системою невербальних знаків, які також спроможні кодувати інформацію, виконуючи при цьому кілька функцій – супроводження, доповнення та заміщення вербального спілкування. *Вербальна і невербальна комунікації*, залежно від засобу реалізації можуть приймати усну або писемну форму. Якщо методологія вербального писемного мовлення не викликає питань, оскільки навички писемного висловлення думок формуються з початкової школи, ґрунтуючись на граматичних і лексичних знаннях, сформованому досвіді мовленнєвої писемності, то “невербальна писемність” належить до неформальної, незадекларованої в освітньому процесі мовної творчості, що репрезентується в писемному розмовному мовленні.

Зв'язки між почерком та особистістю вивчає спеціальна дисципліна – *графологія*, що надає можливість розкрити індивідуальні та загальні якості характеру або настрою людини. Науковці зазначають, що про зв'язок почерку з характером людини знали ще з античних часів, порівн.: «у листі римського імператора Нерона зазначено: „Я боюся цієї людини, тому що її почерк свідчить про зрадницьку натуру”» [4:4]. Про характер інтенцій автора писемного тексту можна дізнатися за такими параметрами, як розмір літер, їхній нахил, сила натиску, характер поєднань літер. Зокрема сильний натиск, що створює жирні, товсті лінії, свідчить про готовність до енергійних дій, схильність до авторитарності, а нахил почерку у зворотному (дзеркальному) напрямку означає, що розум людини контролює її емоції і т. ін. [4: 22–41].

Внутрішній світ людина репрезентує не лише особливостями почерку, а й додатковими зображеннями, що можуть супроводжувати писемне мовлення. Це можуть бути несвідомі, супровідні зображення в процесі розмови, міркування, слухання, які свідчать про внутрішню натуру або емоції людини під час спілкування, порівн.: «трикутники, овали, квадрати – це покажчики здатності до керівної діяльності, спроможність планувати й організовувати (...) вишукані плавні лінії свідчать про тактовність людини, її різнобічність та невимушеність у комунікації (...) “хрестики-нулики” – вияв спортивного духу» [4: 140] тощо.

Мовець може й свідомо використовувати *графічні засоби*, виявляючи при цьому креативність і закладаючи певні інтенції в письмово оформлену думку. Лексикалізуючись, у розмовно-побутовому стилі літери можуть по-новаторськи вербалізувати емоції, репрезентуючи відповідний внутрішній стан людини, актуалізуючи прагматичну інформацію. Мовці демонструють у цьому разі високий рівень лінгвокреативної спроможності, яку проектують на потенціал явища лексикалізації та семантизації графем. Це своєрідна потенційна потуга мовців, порівн.: *Не люблю в людей ні А, ні Я. Люблю золоту середину – М; ЛЮДИНА З ВЕЛИКОЇ БУКВИ. Геній* тощо [3: 194].

Сучасне писемне мовлення, реалізуючись більшою мірою у віртуальному просторі, позбавлене можливості визначати особливості мовців за графічними ознаками, про які йшлося вище. Але людина потребує “опредметнення” внутрішньої форми власного висловлювання, тому вона вдається до актуалізації графічних знаків, оперуючи ними відповідно до власних бажань та інтелектуальних можливостей. Вивчення функціонування лексикалізованих і семантизованих одиниць графеміки, з’ясування його підґрунтя, прагматичного потенціалу, національних і соціальних особливостей – одна з перспективних задач української лінгвокультури.

Література

1. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке. Москва: Просвещение, 1985. 160 с. **2. Космеда Т. А., Соболев Л. И.** Графічні системи слов'янських мов: взаємовплив та прагматика. *Наук. пр.: наук.-метод. журнал* / гол. ред. Л. П. Клименко. Вип. 266. Т. 278. *Філологія. Мовознавство*. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. С. 63–68. **3. Соболев Л. И.** Явище семантизації графем української лінгвокультури та їхня прагматика: дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2016. 262 с. **4. Характер** и почерк / авт.-сост. И. А. Улезько. Москва: АСТ, 2009. 141 с.